

Szemle, ismertetések

Dezső László (1927–2016)

Dezső László személyében egy nagy nyelvészemzedék (egy erősen rövidített lista szerint: Antal László, Herman József, Papp Ferenc, Petőfi S. János, Szépe György) jeles tagjától veszünk búcsút. Ők voltak a 20. század második felének nagy nyelvészegyeniségei, akik a szóban forgó korszak magyar nyelvtudományának nem jelentéktelen részeit (ágait) újragondolták, nem egy esetben megteremtették. Ők honosították meg és ültették magyar nyelvtudományi közegbe a (széles értelemben vett) strukturalista nyelvelírási és vizsgálati módszert, több vonatkozásban pedig a magyar generatív nyelvelmélet úttörői is voltak.

Dezső László vetette meg a modern magyar nyelvtipológiai kutatások alapjait, az alapozáson túl ma sem megkerülhetőek magyar-angol, magyar-szerbhorrát, magyar-olasz egybevető (empirikus) vizsgálatainak tanulságai. A magyar nyelv strukturalista szellemű feldolgozásában időt álló a jelzős főnévi csoportok leírása. A magyar nyelv szórendi sajátosságairól írott munkái komolyan hozzájárulnak a téma-réma kérdéskör tisztázásához (is). Az utóbbiak (különösen a szórendi kérdések) szépen példázzák: Dezső László érdemi kapcsolatot tudott teremteni a hagyomány és a modernitás között (mondattani munkáiban kiválóan ötvözi Brassai Sámuel és Greenberg eredményeit).

Munkásságában különös tekintettel van a „hasznosíthatóságra”. A kontrasztív nyelvészet eredményei kamatoztathatók az idegen nyelvek oktatásának elméletében és gyakorlatában. Ezért kapja (akadémiai) feladatul az 1970-es, -80-as években az iskolai idegen nyelvek oktatásának azt a megújítási lehetőségét, amely a szóban forgó tevékenységet a nyelvtudomány eredményeire támaszkodva igyekszik végezni (ún. 6-os kutatási főirány).

Dezső László általános és középiskolai tanulmányainak színtere Hódmezővásárhely; tanárai közül büszkén említette Németh Lászlót. Budapesten szerzett magyar–orosz–angol szakos tanári diplomát. Az Idegennyelvek Főiskoláján kezdett tanítani (1956–1958), majd az ELTE Orosz és Szláv tanszékének oktatója. 1958 és 1964 között az ELTE Egyetemi Könyvtárában, 1964–1972 között az MTA Nyelvtudományi Intézetében dolgozik (az oktatástól nem szakad el: az ELTE-n óraadó). 1972 és 1985 között egyetemi katedrát kap: a debreceni (akkori nevén) Kossuth Lajos Tudományegyetem Általános Nyelvészeti Tanszékének vezetője. 1985 és 2002 között a Padovai Egyetem Nyelvtudományi Intézetének nyilvános rendes tanára.

Az 1960-as évektől számtalan hazai és nemzetközi konferenciái, egyetemi előadást tart, így halála nem csak magyar, hanem nemzetközi veszteség is. Emlékét megőrizzük.

LENGYEL ZSOLT

**Osmo Ikola
(1918–2016)**

2016. április 27-én, 98 éves korában elhunyt Osmo Ikola nemzetközileg is elismert finn nyelvész a Turku Egyetem volt rektora.

Ikola 1918. február 6-án született a kelet-finnországi Joensuuban, ahol édesapja Niilo Ikola a kereskedelmi iskola igazgatója volt. A család 1919-ben Turku-ba költözött, mert az édesapát kinevezték a turku kereskedelmi iskola igazgatójának. Róla még annyit kell elmondani, hogy nagy érdemei voltak a Turku Kereskedelmi Főiskola megalapításában, annak rektora, majd kancellárja volt. Emellett a finn nyelv kutatásával foglalkozott, a harmincas években egy ideig a Turku Egyetemen a finn nyelvészet professzora is volt. Így érthető, hogy Osmo Ikola a turku gimnáziumban megszerzett érettségi után tanulmányait a Turku Egyetemen folytatta. Főszakként a finn nyelvet és rokonait tanulmányozta. Egyetemi tanulmányait 1940-ben fejezte be, és rögtön hozzákezdett doktori értekezésének munkálataihoz.

1947-től, három éven át az Uppsalai Egyetem finn lektoraként dolgozott. Közben 1949-ben sikeresen megvédte „Tempusten ja modusten käyttö ensimmäisessä suomalaisessa raamatussa” („Az igeidők és -módok használata az első finn bibliában”) c. doktori értekezését. 1950 végén nevezték ki a finn nyelv és rokon nyelvei professzorának a Turku Egyetemre. Ezt a posztot töltötte be egészen nyugdíjba vonulásáig.

A tanítás és a kutatás mellett tevékenyen részt vett az egyetem vezetésében is. Kétszer volt a Bölcsészettudományi Kara dékánja, majd 1970-ben rektorhelyettes lett, 1975-ben pedig megválasztották az egyetem rektorává. Ezt a tisztséget 1981-ig töltötte be, miután 1978-ban újraválasztották. Nehéz időkben kellett Ikolának az egyetem vezetésével járó terheket viselnie. A korábban magánintézményként működött egyetemet ugyanis államosították. Ikola a magánegyetem híve volt, de belátta, hogy az államosítás volt a finansziális szempontból az egyetlen reális megoldás. Alapítványi forrásokból ugyanis nem lehetett tovább biztosítani az egyetem működését. Ilyen körülmények között Ikola arra törekedett, hogy az oktatási minisztérium központosító törekvéseivel szemben minél nagyobb mértékben megőrizze az egyetem autonómiáját. Szembekerült a minisztériummal a felsőoktatási tanulmányi reform ügyében is. A sors furcsa finto-ra, hogy ezekben az ügyekben az a Mikko Niemi volt a legfőbb ellenfele, aki a minisztérium felsőoktatási és tudományos osztályát vezette, és egyben a Turku Egyetemen az anatómia professzora volt. A viharok régen lecsillapodtak. Lehet,